

PER KATZ: Jøderne i Danmark i det 17. århundrede. Udg. af Selskabet for dansk jødisk Historie. Kbh., C. A. Reitzel, 1981. 168 s. Ill. 103.70 kr.

Som første bind i sin skriftserie har det nystiftede 'Selskab for dansk jødisk historie' udsendt den nævnte bog – en specialeafhandling fra Københavns Universitet fra 1971. Forf. har kunnet støtte sig til en ganske omfattende – men ikke ajourført og, som det påpeges, undertiden mangelfuld – litteratur, ikke mindst Herman Kellenbenz' og Johan Jørgensens arbejder. Supplementer har han kunnet hente i utrykt materiale, først og fremmest kancellernes og rentekammerets ekspeditionsprotokoller. Yderligere supplementer vil højst sandsynligt kunne fremdrages i Danske kancellis lange serie af afregninger, som ikke udnyttes.

Per Katz lægger, sikkert med rette, skel ved 1670. Efter den spæde begyndelse i Altona og Glückstadt fik de sefardiske, jødiske bankiers og leverandører som bekendt efter kejserkrigen en hastigt voksende betydning, som forf. sidestiller med de tyske hofjødere, selvom relationerne næppe formaliseres på samme måde, og selvom de ikke blot gjaldt kongehuset (men kronen). De jødiske bankiers' rolle bør næppe isoleres fra de øvrige, tyske og nederlandske handelshuses. Med fuld ret betoner forf., at kronens godsudlæg bandt de fremmedes kapital og lammede fortsat virksomhed, selvom landets neutralitet under den pfalziske arvefølgekrig synes at have givet muligheder for gevinster. Mest vellykket er dog nok Katz' selvstændige redegørelse for opbygningen af jødiske menigheder i København og provinsen – trods alle fordomme og praktiske vanskeligheder.

E. Ladewig Petersen

Ældre danske tingbøger. Sagregistre til Aasum herreds tingbog 1640–48. Udgivet af Landbohistorisk Selskab ved OLE FENGER, CARL RISE HANSEN, EBBA HJORTH og JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN. København, Landbohistorisk Selskab, 1982. xxii + 332 s. 120 kr.

Disse sagregistre er en kraftpræstation ligesom tidligere udkomne sagregistre til Landbohistorisk Selskabs tingbogsudgaver: til Herlufsholm birks og Skast herreds tingbøger. I registre indholdes såvel et juridisk register, omfattende 73 sider, som et ikke-juridisk register på 167 sider. Hertil kommer en ordliste på 90 sider, hvor altnodiske ord og vendinger bliver forklaret på nudansk.

Med ordlisten er man godt hjulpen; og hverken opstillingen eller berettigelsen af det juridiske register skal anfægtes. Det materiale, hvortil der henvises, er immervæk af juridisk proveniens og som sådant, en uomgængelig kilde til den givne domstol, in casu Aasum herredsting, og dennes funktioner. Det lægger med andre ord op til en levnsudnyttelse, og til dét formål er det juridiske register en bekvem og rimeligt overskuelig genvej.

»At bøndernes tilværelse i videste forstand løber med i tingskriverens pen« (s. ii) er baggrunden for tillige at etablere det ikke-juridiske register. Imidlertid gås der meget let hen over metodespørgsmålene, der må rejse sig ved den beretningsudnyttelse, som udgiverne hermed lægger op til. Ifølge sagens natur står ikke alle retsreferater automatisk til troende: Sagens parter kan sagtens have grunde til at pynte på fakta, i både stort og småt. Ikke desto mindre hedder det kort og godt i indledningen til sagregistre at »kildeværdien(er) ikke mindre vedrørende andre sider af det samfund, som tinget var en del af« (s. iii). Uden reservationer. Uden nuancer. Resultatet bliver, at udgiverne kompilerer en kolos af et ikke-juridisk register. Alt skal med, synes parolen at have lydt. Det havde været befriende, om nogen havde vovet pelsen og havde fastlagt principper for væsentligt og uvæsentligt. Men gjorde man dét, hævder udgiverne – og foretog man ikke oven i købet »dobbelte og